

Dr. Vida Sándor*

TISZTESSÉG – TISZTESSÉGTELENSÉG AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG ÍTÉLETE A GILLETTE-ÜGYBEN

A tisztesség követelménye alapvetően etikai természetű. Már Szókratész¹ is említést tesz a „színlelt tisztesség”-ről. A régi rómaiak azt jogi normává (is) konvertálták. Paulus² szerint „ami megengedett, az nem mindig tisztességes”. Az azóta eltelt közel kétezer év alatt számos ország törvényében fordult elő hasonló tartalmú rendelkezés.

Az ipari tulajdon védelméről szóló Párizsi Unió Egyezmény 10bis cikke is tiltja a tisztességtelen piaci magatartást, s annak két tipikus fajtáját nevesíti: az összetéveszthető áru forgalomba hozatalát, valamint a versenytárs jó hírnevének megsértését.

Az EK védjegyjogi irányelvének 6. cikk (1) bekezdése³ implicite tartalmazza a tisztességtelen magatartás tilalmát, amikor azt határozza meg, hogy mi nem tekinthető tisztességtelennek. [Ugyanezt a rendelkezést veszi át a Vt. 15. § (1) bekezdése is.]

Bár az Európai Bíróságtól nem először kérték a tisztességtelenség ismérveinek pontosabb meghatározását, az eddig legteljesebb válasz a GILLETTE-ügyben⁴ hozott ítéletben olvasható.

A tényállás⁵

Az amerikai The Gillette Company cég a GILLETTE és a SENSOR védjegy jogosultja, amelyeket különböző áruk – közöttük borotvák – vonatkozásában lajstromoztak Finnországban. Az amerikai cég finn leányvállalata, a Gillette Group Finland Oy (a továbbiakban a két cég együttesen: Gillette) ezen védjegyek kizárólagos jogosultja Finnországban, ahol különféle,

* jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

¹ Platón: Állam. Budapest, 1984, 3660. sor.

² Non omnes quid liceat honestum est. – Dig. 50.17.144.

³ A szöveg:

(1) A védjegy nem jogosítja fel jogosultját arra, hogy a harmadik személynek megtiltsa, hogy a

a) saját nevét vagy címét,

b) az áru fajtájára, minőségére, mennyiségére, rendeltetésére, értékére, földrajzi származására vagy gyártási idejére, illetve egyéb jellemzőjére vonatkozó adatokat,

c) a védjegyet, amennyiben annak jelzése szükséges, egy áru vagy szolgáltatás – különösen ha az tartozék vagy alkatrész – rendeltetésére vonatkozó adatokhoz a kereskedelmi forgalomban felhasználja, amennyiben az a tisztességes ipari vagy kereskedelmi szokásoknak megfelel.

(Az irányelv 2008. október 22-i kodifikált változata az eredeti szövegben, a záró mondatban szereplő „üzleti tisztesség követelménye” feltételt a különös tényállások elé helyezte, mintegy „kis generálklauzula” jelleget biztosítva annak. – HL 1 299, 08/11/2008 p. 0025-0033.

⁴ C-228/03 ügyszám.

⁵ A. Tizzano főtanácsnok perösszefoglalója alapján.

borotválkozáshoz használatos készülékeket, köztük borotványélből és cserélhető pengéből álló borotvákat, illetve külön kapható pengéket is forgalmaz (perösszefoglaló, 12. pont).

A finn LA-Laboratories Ltd Oy (a továbbiakban: LA) cég is ugyanilyen jellegű árukat értékesít Finnországban, vagyis borotvapengéből és cserélhető pengéből álló borotvákat, illetve külön kapható pengéket. Az említett cég PARASON FLEXOR védjeggyel ellátott pengéinek csomagolásán piros színű matricán a következő szöveg olvasható: „Valamennyi Parason Flexor és Gillette Sensor borotványélhez használható” (perösszefoglaló, 13. pont).

A Gillette cég keresetet nyújtott be az LA alperes ellen a Helsinki Törvényszékhez, azt állítva, hogy az alperes magatartása megsértette a GILLETTE és a SENSOR lajstromozott védjegyen fennálló jogait. A felperes álláspontja szerint az LA cég szóban forgó gyakorlata azt a téves látszatot keltette, hogy áruai azonosak vagy hasonlóak a felperes áruhoz, vagy hogy az LA cég – licencszerződés vagy más jogalap révén – jogszerűen használhatja az említett védjegyeket (perösszefoglaló, 13. pont).

A Helsinki Törvényszék helyt adott a kereseti kérelemnek, és 2000. március 30-i ítéletében kimondta, hogy az LA az általa forgalmazott PARASON FLEXOR borotvapenge csomagolásán a GILLETTE védjegy használatával megsértette a Gillette felperes cégnek a védjegy törvény 4. §-ának (1) bekezdése értelmében fennálló kizárólagos jogát (perösszefoglaló, 16. pont).

A Helsinki Törvényszék ítéletében kizárta, hogy az ügyben a 89/104 EK irányelv és különösen az annak 6. cikke (1) bekezdésének c) pontjában foglalt kivétel alkalmazható lenne. Ezt ugyanis szűkítő módon kell értelmezni, az nem az alaptermékre, hanem csupán az alkatrészekre, tartozékokra és egyéb ilyen jellegű részekre vonatkozik. Márpedig a Helsinki Törvényszék álláspontja szerint mind a borotvanyelet, mind a borotvapengét a borotva alapvető részének kell tekinteni, ennél fogva nem tartoznak a kivétel alkalmazási körébe (perösszefoglaló, 17. pont).

A törvényszék ezért elrendelte, hogy az LA hagyjon fel eddigi gyakorlatával, továbbá elrendelte, hogy a csomagolásról távolítsa el a „Gillette” és a „Sensor” hivatkozást, semmisítse meg a Finnországban használatos, e megnevezéseket feltüntető címkéket, valamint térítse meg a Gillette cégnek okozott kárt.

Az LA fellebbezést nyújtott be a Helsinki Fellebbviteli Bírósághoz, amely az elsőfokú ítélettel ellentétes ítéletet hozott.

A másodfokon eljáró bíróság úgy ítélte meg, hogy a borotvapengéket a védjegy törvény 4. §-a (2) bekezdésének értelmében vett alkatrésznek kell tekinteni. Mindenesetre a fogyasztó, aki már birtokában van egy GILLETTE SENSOR borotványélnak, az alperes címkéjén szereplő hivatkozás alapján tájékoztatást kap arról, hogy ezt a borotvanyelet nemcsak a Gillette cég által értékesített pengékkel, hanem a PARASON FLEXOR pengékkel is lehet használni. Megállapította továbbá a bíróság, hogy az LA borotvapengék csomagolásán jól látható módon fel van tüntetve a PARASON és a FLEXOR védjegy, amely egyértelművé teszi az áruk származását, míg a GILLETTE és SENSOR védjegy kisbetűvel szerepel a pengék csomagolásán lévő, viszonylag szerény címkéken. Ez kizárja, hogy ebben az esetben más védjegyének gaz-

dasági kihasználásáról lenne szó, vagy hogy ez azt a benyomást kelthetné, hogy a különböző védjegyek jogosultjai gazdasági egységet alkotnak. A másodfokon eljáró bíróság arra a következtetésre jutott tehát, hogy az alperes a védjegy törvény 4. §-ának (2) bekezdésében foglalt feltételek között használta a Gillette védjegyeit (perösszefoglaló, 20. pont).

A Gillette ezt követően fellebbezést nyújtott be a Legfelsőbb Bírósághoz. Ez utóbbi maga is kétségeket táplált a 89/104 irányelv 6. cikke (1) bekezdése c) pontjának értelmezésével kapcsolatban (perösszefoglaló, 22. pont).

Ennélfogva a Legfelsőbb Bíróság 2003. május 23-i végzésével úgy határozott, hogy felfüggeszti az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti az Európai Bíróság elé.

„A 89/104 EK irányelv 6. cikke (1) bekezdésének c) pontja alkalmazásában

1. melyek azon kritériumok:
 - a) amelyek alapján meghatározható, hogy valamely terméket alkatrésznek vagy tartozéknak kell-e tekinteni; és
 - b) amelyek alapján meghatározható, hogy mely, az alkatrésztől vagy tartozéktól eltérő termékek tartozhatnak a fent említett rendelkezés alkalmazási körébe?
2. harmadik személy védjegyhasználatának jogszerűségét eltérő módon kell-e értékelni aszerint, hogy a termék alkatrésznek vagy tartozéknak minősül, vagy olyan termékről van szó, amely más okból a fent említett rendelkezés alkalmazási körébe tartozhat?
3. hogyan kell értelmezni azt a követelményt, hogy a védjegy használatának „szükségesnek” kell lennie egy termék rendeltetésének jelzésére? A szükségesség kritériuma teljesülhet-e akkor, ha e rendeltetés jelzése önmagában, harmadik személy védjegyére történő kifejezett utalás nélkül is lehetséges, egyszerűen pl. a termék működésének műszaki elvére szorítkozva? Milyen jelentőséggel bír e vonatkozásban az a tény, hogy a harmadik személy védjegyére történő utalás hiányában a fogyasztó számára a termék bemutatásának módja kevésbé egyértelműnek bizonyulhat?
4. mely tényezőket kell számításba venni a gazdasági tevékenység körében szokásos üzleti tisztesség (*honest commercial practice*) értékelése során? Harmadik személy védjegyének feltüntetése a saját termékek forgalmazásánál azt sugallja-e, hogy a forgalmazó termékei a minőség és a műszaki vagy egyéb jellemzők tekintetében meggyeznek a védjegy jogosultja által forgalmazott termékekkel?
5. harmadik személy védjegyének használata szempontjából releváns-e az a tény, hogy az a piaci szereplő, aki más védjegyére utal, az alkatrészekon és tartozékokon kívül azt a terméket is forgalmazza, amelyhez az alkatrészek és tartozékok valók?” (perösszefoglaló, 22. pont).

Az Európai Bíróság előtti eljárás során az alapeljárás felperese, Nagy-Britannia kormánya, Finnország kormánya és az EK Bizottsága nyújtott be írásbeli észrevételeket (perösszefoglaló, 23. pont).

A 2004. október 21-én tartott tárgyaláson az alapeljárás felei, Finnország kormánya és az EK Bizottsága tett szóbeli előterjesztést (perösszefoglaló, 24. pont).

A perösszefoglaló⁶

Bár a perösszefoglaló természetesen a nemzeti bíróság által felvetett valamennyi kérdésre kitér, a következőkben csak a tisztességtelenség kérdésével kapcsolatos részét ismertetem. Eszerint a „gazdasági tevékenység körében szokásos üzleti tisztesség” kifejezés értelmezését a nemzeti bíróság az előzetes döntéshozatalra irányuló negyedik kérdésével kéri az Európai Bíróságtól, mivel a 89/104 EK irányelv 6. cikkének (1) bekezdése ehhez a feltételhez köti más védjegyének harmadik személy általi használatát (perösszefoglaló, 72. pont).

E tekintetben emlékeztetek arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében „az üzleti tisztesség” feltétele valójában a védjegyjogosult jogos érdekében történő tisztességes eljárás kötelezettségét fejezi ki. Miután ezt kimondtuk, meg kell még határoznunk ezen kötelezettség terjedelmét, mivel ennek pontos meghatározása nem található meg a 89/104 EK irányelvben (perösszefoglaló, 73. pont).

Úgy vélem, ezt a kérdést az Európai Bíróság vonatkozó gyakorlata alapján meg lehet válaszolni, amelyből kiemelhetők a kérdéses kötelezettség terjedelmének meghatározására alkalmas elemek. Az Európai Bíróság ugyanis korábban kimondta, hogy harmadik fél nem használhatja más védjegyét „ha az úgy történik, hogy azt a benyomást keltheti, hogy a viszonteladó és a védjegyjogosult között kereskedelmi kapcsolat van, és különösen, hogy a két vállalkozás között különleges kapcsolat áll fenn”. Az Európai Bíróság ezenkívül megjegyezte, hogy a harmadik személy védjegyét feltüntető vállalkozás „nem tehet szert jogosulatlan előnyre a védjegy megkülönböztetőképességéből vagy jó hírnevéből”. Az előny különösen akkor jogosulatlan, ha annak eredményeképpen a potenciális vásárlókban azt a benyomást kelti, hogy a védjegyjogosult és az árut előállító vállalkozás között kapcsolat van (perösszefoglaló, 74. pont).

Nemcsak az ítélkezési gyakorlat, hanem – amint azt maga a kérdést előterjesztő nemzeti bíróság, továbbá Nagy-Britannia kormánya és az EK Bizottsága javasolja – a megtévesztő és összehasonlító reklámra vonatkozó közösségi rendelkezések és különösen a 97/55 EK irányelvvel módosított EK 84/450 irányelv is hasznos iránymutatásokkal szolgál (perösszefoglaló, 75. pont).

Ez utóbbi irányelv 13–15. preambulumbekkezdéséből ugyanis az következik, hogy a 89/104 EK irányelv 5. cikke által a védjegyjogosultra ruházott kizárólagos jog nem sérül abban az esetben, ha harmadik fél e védjegyet a 97/55 EK irányelv 5. cikkében meghatározott feltételek tiszteletben tartásával használja (perösszefoglaló, 76. pont).

⁶ C-228/03 ügyszám – magyarul is.

Ebből következik, hogy ha a védjegy említése által továbbított üzenet a megtevészto és összehasonlító reklámról szóló rendelkezések értelmében jogszerű, akkor úgy kell tekinteni, hogy tiszteletben tartották a 89/104 EK irányelv 6. cikke (1) bekezdésében előírt „üzleti tisztességet” (perösszefoglaló, 77. pont).

Mindazonáltal a módosított 84/450 EK irányelv 3a. cikke által [amelyet a 97/55 EK irányelv 1. cikkének (4) bekezdése iktatott be] az összehasonlító reklám jogszerűségéhez előírt – és a jelen ügy szempontjából releváns – feltételek nem különböznek alapvetően az Európai Bíróság hivatkozott ítélezési gyakorlatából levezethető feltételektől. Tulajdonképpen az szükséges, hogy a reklám ne idézze elő a piacon a reklámozónak és valamely versenytársának összetévesztését [(d) pont], valamint ne használja ki tisztességtelen módon valamely versenytárs védjegyének jó hírnevét [(g) pont] – (perösszefoglaló, 78. pont).

A fent hivatkozott ítélezési gyakorlatból és a 84/450 EK irányelv rendelkezéseiből tehát az következik, hogy mindenképpen jogszerűtlen más védjegyének olyan módon történő használata, amely az áru eredetét illetően alkalmas a potenciális fogyasztók megtévesztésére. Ezen fogyasztókban nem lehet azt a benyomást kelteni, hogy az áru a védjegy jogosultjához kapcsolódik, és ennél fogva ugyanolyan minőségű, mint az általa előállított áruk (perösszefoglaló, 79. pont).

Finnország és Nagy-Britannia kormányának ugyanakkor az az ellenvetése, hogy amikor valamely vállalkozás más védjegyét tünteti fel a saját áruján, nem szükségszerűen azt akarja állítani, hogy minőségi ekvivalencia áll fenn a saját áru és a védjegyjogosult áru között. A BMW-ügyben hozott ítéletben⁷ lényegében maga az Európai Bíróság is elismerte, hogy az olyan vállalkozó részéről, aki „tevékenységét minőségi színben kívánja feltüntetni”, jogszerű más védjegyének használata (perösszefoglaló, 80. pont).

Mindazonáltal a BMW-ügyben hozott ítélet tárgya, amennyire jelen ügy szempontjából releváns, a BMW márkájú autók javításának elvégzésére vonatkozott. A vállalkozó tevékenységének tárgyai tehát olyan áruk voltak, amelyek jogszerűen viselték magukon a BMW márkát; az a „minőségi szín”, amelyre tevékenységének tárgya által a vállalkozó szert tett, nem volt jogszerűtlennek tekinthető, mert azt a tényt tükrözte, hogy képes olyan termékeket javítani, amelyek minőségét a BMW védjegy jelenléte garantálja (perösszefoglaló, 81. pont).

A jelen ügyben viszont az LA cég által végzett borotvapenge-gyártási tevékenység már befejeződött abban az időpontban, amikor közölte azt az információt, hogy ezen pengék használhatók a Gillette borotvanyelekekkel. Ennél fogva a két áru közötti kompatibilitásnak nem kellene hatással lennie az LA-pengék minőségének a fogyasztók részéről történő értékelésére. Amennyiben viszont a védjegy említése azt a benyomást kelti a fogyasztókban, hogy a két különböző típusú penge minősége azonos, akkor úgy kellene tekinteni, hogy nem teljesült a jogszerű felhasználások tiszteletben tartásának feltétele (perösszefoglaló, 82. pont).

⁷ Ism. dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegy jogi gyakorlata. Miskolc, 2006, p. 183.

A nemzeti bíróság feladata tehát annak megállapítása, hogy a GILLETTE védjegyek LA-pengék csomagolásán való feltüntetése a potenciális vásárlók számára csupán azt az információt nyújtja, hogy az LA-pengéket rögzíteni lehet a GILLETTE nyelekre, mert foglalatuk kompatibilisek egymással, vagy pedig a vásárlók azt hihetik, hogy az LA-pengék ugyanolyan vágási tulajdonságokkal, vagyis azonos minőséggel rendelkeznek, mint a GILLETTE pengék (perösszefoglaló, 83. pont).

E célból a nemzeti bíróságnak átfogó, minden vonatkozó tényezőt figyelembe vevő vizsgálatot kell végeznie. Az Európai Bíróság ezt követte meg az összetéveszthetőség értékelésének módjával kapcsolatban, hogy behatárolja a védjegyjogosultat a 89/104 EK irányelv 5. cikke (1) bekezdésének *b*) pontja értelmében megillető kizárólagos jog terjedelmét. Mivel azonban az üzleti tisztesség feltételének meghatározása elkerülhetetlenül hatással van e kizárólagos jog terjedelmére, hiszen többé-kevésbé korlátozza, úgy vélem, hogy az e feltétel nemzeti bíróság által elvégzett értékelésének is meg kell felelnie az imént kimondott kritériumnak⁸ (perösszefoglaló, 84. pont).

A fentiek alapján azt javasolom tehát, hogy az Európai Bíróság válaszolja azt az előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik kérdésre, hogy a piaci szereplő a gazdasági tevékenység körén belüli „üzleti tisztességet” tiszteletben tartva jár el, amennyiben más védjegynek felhasználásakor nem kelti azt a benyomást, hogy kereskedelmi kapcsolat áll fenn közte és a védjegyjogosult között, és nem származik jogosulatlan haszna e védjegy megkülönböztetőképességéből vagy ismertségéből. Az, hogy egy piaci szereplő is forgalmaz ilyen árukat, és ezeken feltünteti más védjegyét, nem jelenti szükségszerűen, hogy azt állítaná, hogy minőségi megfelelés áll fenn a saját és a védjegyjogosult áru között. A piaci szereplő magatartását ugyanakkor átfogó, az összes vonatkozó tényezőt tekintetbe vevő értékelésnek kell alávetni (perösszefoglaló, 85. pont).

Az ítélet⁹

Az Európai Bíróság 2007. szeptember 13-án kelt ítéletét valamivel részletesebben ismertetem.

Az első, a második és a harmadik kérdéstről

Az első, a második és a harmadik kérdésben, amelyeket célszerű lenne együttesen vizsgálni, a kérdést előterjesztő (nemzeti) bíróság lényegében azt kérdezi, hogy milyen kritériumokat

⁸ A perösszefoglaló 23. sz. lábjegyzetében a főtanácsnok in limine emlékeztet rá, hogy ugyanezt a megközelítést alkalmazta az Európai Bíróság a módosított 84/450 EK irányelvben foglalt feltételek teljesítésének vizsgálata során, amikor megállapította, hogy e célból a „vitatott reklám átfogó megjelenítését kell tekintetbe venni” (lásd a C-112/99. sz., a Toshiba Europe-ügyben hozott ítélet 60. pontját).

⁹ Vö. 6. lábj.

kell alkalmazni azon követelmény értelmezésénél, miszerint a 89/104 EK irányelv 6. cikke (1) bekezdésének c) pontja értelmében egy védjegy harmadik személy – aki nem a védjegy jogosultja – által történő használata szükséges az áru rendeltetésének jelzéséhez. Az említett bíróság azt is kérdezi egyrészt, hogy az említett rendelkezés értelmében milyen kritériumok alapján tekinthetők a termékek tartozékoknak vagy alkatrészeknek, másrészt hogy vajon az utóbbi termékekkel kapcsolatos védjegyhasználat jogszerűsége értékelésének kritériumai eltérnek-e az egyéb termékekre alkalmazandó kritériumoktól (ítélet, 24. pont).

A 89/104 EK irányelv 5. cikke meghatározza a „védjegyoltalom tartalmát”, 6. cikke pedig „a védjegyoltalom korlátait” (ítélet, 27. pont).

Fontos megjegyezni, hogy a 89/104 EK irányelv 5. cikkéből következő védjegyoltalom tartalmának korlátozása által a 6. cikk célja az, hogy a védjegyoltalomhoz fűződő alapvető érdekeket összeháttérítse az áruk szabad mozgásával és a szolgáltatásnyújtás közös piacon meglévő szabadságával oly módon, hogy a védjegyhez fűződő jogok betölthessék alapvető funkciójukat a torzulásmentes verseny azon rendszerében, amelyet a szerződés célja létrehozni és fenntartani (lásd különösen az Európai Bíróság C-63/97 sz., a BMW-ügyben hozott ítéletének¹⁰ 62. pontját, valamint a C-100/02 sz., a Gerolsteiner Brunnen-ügyben hozott ítéletének 16. pontját¹¹) (jelen ítélet, 29. pont).

Először is: a 89/104 EK irányelv 6. cikke (1) bekezdésének c) pontja szerint a védjegyjogosult nem tilthat el mást attól, hogy gazdasági tevékenysége körében használja a védjegyet, ha az szükséges az áru vagy a szolgáltatás rendeltetésének jelzésére, különösen tartozékok vagy alkatrészek esetében (ítélet, 30. pont).

Ki kell emelni, hogy ez a rendelkezés nem rögzíti azokat a kritériumokat, amelyek annak meghatározására szolgálnak, hogy a termék valamely rendeltetése a rendelkezés hatálya alá tartozik-e, csupán azt írja elő, hogy a védjegy használata szükséges az efféle rendeltetés feltüntetésére (ítélet, 31. pont).

Továbbá mivel a termékek tartozékként vagy alkatrészként történő felhasználása csak példaként szerepel, amikor valószínűleg olyan helyzetekről van szó, amelyekben a védjegy használata szükséges ahhoz, hogy feltüntessék a termék rendeltetését, a 89/104 EK irányelv 6. cikk (1) bekezdés c) pontjának alkalmazási köre – amint azt Nagy-Britannia kormánya és az EK Bizottsága észrevételeiben helyesen kiemelte – nem korlátozódik ezekre a helyzetekre. Ezért az alapeljárás körülményei között nem szükséges annak meghatározása, hogy egy termék tartozéknak vagy alkatrésznek tekintendő-e (ítélet, 32. pont).

¹⁰ Vö. 7. lábj.

¹¹ A szöveg:

... az irányelv 5. cikkén alapuló, s a védjegy által biztosított jogoknak ugyanezen irányelv 6. cikke szerinti korlátozásánál figyelembe veendő, hogy ez utóbbi arra törekszik, hogy a védjegyoltalom által biztosított alapvető érdekeket összeháttérítse az áruk szabad mozgásának és a szolgáltatások szabadságának elvével, oly módon, hogy a védjegyjogok a zavartalan üzleti verseny keretében alapvető szerepüket betöltsék, amelyeket a EKSZ biztosítani és fenntartani törekszik (vö. többek között a C-63/97 ügyszámú, BMW-ügyben hozott ítélet, 62. pont).

Másodsorban megjegyzendő egyrészt, hogy az Európai Bíróság már kimondta, hogy a védjegy arra irányuló használata, hogy tájékoztassa a vásárlóközönséget arról, hogy a hirdető azoknak a termékeknek az értékesítésére, javítására vagy karbantartására szakosodott, amelyeket azon védjeggyel jelöltek, mint amellyel a védjegyjogosult vagy az ő engedélyével valaki más a termékeket forgalmazza, a 89/104 EK irányelv 6. cikke (1) bekezdésének c) pontja értelmében a termék rendeltetésének feltüntetéséhez szükséges használatot képez (lásd a BMW-ügyben hozott ítélet 54. és 58–63. pontját). E tájékoztatás ahhoz szükséges, hogy a termék vagy a szolgáltatás piacon fenntartható legyen a torzulásmentes verseny (ítélet, 33. pont).

A fenti érvekre tekintettel az első, a második és a harmadik kérdést úgy kell megválaszolni, hogy a 89/104 EK irányelv 6. cikk (1) bekezdésének c) pontja szerinti védjegyhasználat jogszerűsége attól függ, hogy a használat szükséges-e a termék rendeltetésének jelzéséhez.

A védjegynek a nem védjegyjogosult harmadik személy általi használata akkor szükséges az e személy által forgalmazott termék rendeltetésének jelzéséhez, ha gyakorlatilag ez a használat az egyetlen rendelkezésre álló eszköz arra, hogy a vásárlóközönséget érthetően és teljes körűen tájékoztassák a termék rendeltetéséről annak érdekében, hogy fennmaradjon a torzulásmentes verseny e termék piacán.

A kérdést előterjesztő bíróság feladata annak vizsgálata, hogy az alapügyben szükséges-e az ilyen használat, és ennek során figyelembe kell vennie a szóban forgó harmadik személy által forgalmazott termék célközönségének jellegét.

Mivel a 89/104 EK irányelv 6. cikk (1) bekezdésének c) pontja a védjegyhasználat megengedhetőségének megítélésakor nem tesz különbséget a termékek lehetséges rendeltetései között, a tartozékok és alkatrészek esetében történő védjegyhasználat jogszerűsége értékelésének szempontjai nem különböznek a lehetséges rendeltetések egyéb kategóriáira alkalmazott szempontoktól (ítélet, 39. pont).

A negyedik kérdésről

A negyedik kérdés első részében a kérdést előterjesztő bíróság a 89/104 EK irányelv 6. cikke (1) bekezdésében foglalt azon követelmény értelmezését kéri, miszerint a harmadik személy által a gazdasági tevékenysége körében történő védjegyhasználatnak az említett rendelkezés értelmében összhangban kell lennie az üzleti tisztesség követelményeivel. Ugyanezen kérdés második részében a kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi, hogy a harmadik személy által történő védjegyhasználat olyan jelzésnek minősül-e, amely szerint az utóbbi által forgalmazott termékek egyenértékűek – mind minőségüket, mind műszaki vagy egyéb jellemzőiket tekintve – a védjeggyel jelölt termékekkel (ítélet, 40. pont).

Ami a kérdés első részét illeti, az Európai Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a 89/104 EK irányelv 6. cikk (1) bekezdésének értelmében vett „üzleti tisztesség” feltétele valójában a védjegyjogosult jogos érdekében történő tisztességes eljárás kötelezettségét fejezi ki (lásd a BMW-ügyben hozott ítélet 61. pontját, valamint a Gerolsteiner Brunnen-

ügyben hozott ítélet 24. pontját). Ez a kötelezettség hasonló ahhoz a kötelezettséghez, amely a viszonteladóra hárul olyan esetben, amikor az valaki más védjegyét használja a védjegy oltalma alá tartozó termékek viszonteladásának reklámozásához (lásd a C-337/95. sz., a Parfums Christian Dior-ügyben¹² hozott ítélet 45. pontját, valamint a BMW-ügyben hozott ítélet 61. pontját – jelen ítélet, 41. pont).

E tekintetben a védjegy gazdasági tevékenység során történő használata akkor nem felel meg az üzleti tisztesség követelményeinek, ha az – először is – úgy történik, hogy azt a benyomást keltheti, hogy a viszonteladó és a védjegyjogosult között kereskedelmi kapcsolat van (a BMW-ügyben hozott ítélet 51. pontja – jelen ítélet, 42. pont).

Másodszor: az ilyen használat nem lehet befolyással a védjegy értékére azáltal, hogy tisztességtelenül kihasználja a védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét (a BMW-ügyben hozott ítélet 52. pontja – jelen ítélet, 43. pontja).

Ezenkívül – ahogyan azt Nagy-Britannia kormánya és az EK Bizottsága észrevételeiben helyesen kiemelte – a védjegyhasználat nem felel meg a 89/104 EK irányelv 6. cikk (1) bekezdése c) pontjának, ha a használat rontja a védjegy hitelét, vagy becsmérli a védjegyet (ítélet, 44. pont).

Végül: ha a harmadik személy a termékét annak a védjeggyel jelölt terméknek az utánzatként vagy másolataként tünteti fel, amelynek nem ő a jogosultja, ez a használat sem felel meg a 6. cikk (1) bekezdés c) pontjának értelmében vett üzleti tisztesség követelményeinek (ítélet, 45. pont).

A kérdést előterjesztő nemzeti bíróság feladata annak meghatározása, hogy az alapügyben a Gillette cég tulajdonát képező védjegyek használata az üzleti tisztesség követelményeivel összhangban történt-e, és ennek során figyelembe kell vennie különösen a jelen ítélet 42–45. pontját. E tekintetben azt kell figyelembe venni, hogy a forgalmazott terméket a harmadik személy összességében miként tüntette fel, és különösen azokat a körülményeket, amelyek között az a védjegy, amelynek a harmadik személy nem a jogosultja, hogyan kerül feltüntetésre, valamint azokat a körülményeket, amelyek között különbség tehető a védjegy és a harmadik személy védjegye vagy megjelölése között, továbbá a harmadik személy arra irányuló erőfeszítését, hogy biztosítsa, hogy a vásárlók meg tudják különböztetni termékeit azoktól a termékektől, amelyeknek nem ő a védjegyjogosultja (ítélet, 46. pont).

Ami a kérdés második részét illeti, mint azt észrevételeiben Nagy-Britannia kormánya helyesen kiemelte, az a tény, hogy valamely harmadik személy terméke rendeltetésének jelzésére olyan védjegyet használ, amelynek nem ő a jogosultja, nem szükségképpen jelenti azt, hogy a terméket úgy tünteti fel, mint amely ugyanolyan minőségű vagy megegyező tulajdonságokkal rendelkezik, mint a védjeggyel jelölt termék. Az, hogy a terméket így tüntette-e fel, az eset körülményeitől függ, és ennek megállapítása az ügy körülményei alapján a kérdést előterjesztő bíróság feladata (ítélet, 47. pont).

¹² *Vida*: i. m. (7), p. 208.

Továbbá az, hogy a terméket a harmadik személy úgy tüntette-e fel, mint amely ugyanolyan minőségű, vagy megegyező tulajdonságokkal rendelkezik, mint az a termék, amelynek a védjegyét felhasználta, olyan tényező, amelyet a kérdést előterjesztő bíróságnak figyelembe kell vennie annak vizsgálatakor, hogy az ilyen használat megfelel-e az üzleti tisztességnek a gazdasági tevékenység körében szokásos követelményeivel (ítélet, 48. pont).

A fenti érvekre tekintettel a negyedik kérdést úgy kell megválaszolni, hogy a 89/104 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének értelmében vett „üzleti tisztesség” feltétele valójában a védjegyjogosult jogos érdekében történő tisztességes eljárás kötelezettségét fejezi ki.

A védjegy használata különösen akkor nem felel meg az üzleti tisztesség követelményeinek a gazdasági tevékenység körében, ha például:

- *a használat módja arra enged következtetni, hogy a harmadik személy és a védjegyjogosult között üzleti kapcsolat áll fenn;*
- *a használat befolyásolja a védjegy értékét azáltal, hogy tisztességtelenül kihasználja a védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét;*
- *a használat rontja vagy becsmerli az említett védjegy hitelét; vagy*
- *a harmadik személy termékét annak a védjeggyel jelölt terméknek az utánzataként vagy másolataként tünteti fel, amelynek nem ő a jogosultja.*

Az a tény, hogy a harmadik személy az általa forgalmazott termék rendeltetésének jelzésére olyan védjegyet használ, amelynek nem ő a jogosultja, nem jelenti szükségszerűen azt, hogy a terméket a védjeggyel jelölt termékkel azonos minőségű vagy egyenértékű jellemzőkkel rendelkező termékként tünteti fel. Az adott ügy tényállásától függ, hogy így tüntette-e fel az árut, és a kérdést előterjesztő bíróság feladata megítélni az alapügy körülményei alapján, hogy ez így történt-e.

Annak eldöntésénél, hogy a védjegyhasználat megfelel-e az üzleti tisztesség követelményeinek a gazdasági tevékenység körében, a kérdést előterjesztő bíróságnak figyelembe kell vennie, hogy a harmadik személy az általa forgalmazott terméket a használt védjegy termékével azonos minőségű vagy egyenértékű jellemzőkkel rendelkező termékként tünteti-e fel (ítélet, 49. pont és rendelkező rész, 2. pont).

Az analóg svéd per

A GILLETTE-ügyben a finn nemzeti bíróság előtt folyó „alapperrel” azonos tényállás miatt a Gillette Commercial Inc. analóg pert indított Svédországban a Kooperativa Förbundet alperes ellen. A Svéd Fellebbviteli Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a kifogásolt magatartás nem valósít meg védjegybitortlást. A felülvizsgálati kérelmet a Svéd Legfelsőbb Bíróság elutasította.

Ezzel kapcsolatban *Granmar*¹³ azt mondja, hogy a jó hírű védjegy megkülönböztetőképességének sérelme vagy hírnevének tisztességtelen kihasználása önmagában nem teszi lehetővé – a svéd jogban – a bitorlás megállapítását (*is not recognised as an independent ground*). Ilyen tényállás szankcionálására inkább a piaci magatartásról szóló törvény (*Marketing Practice Act*) az alkalmas eszköz. Ezért a védjegyjogosultak számára azt ajánlja, hogy jellegbitorlás (*look-alikes*) esetén a védjegyjog mellett versenyjogra alapított igények miatt indítsanak pert, ha a jellegbitorlás az áru származása vonatkozásában nem eredményez fogyasztói összetévesztést.

Néhány kommentár

Előrebocsátom, hogy sorrendben előbb azokról a kommentárokról emlékezem meg, amelyek elégedetlenek az Európai Bíróság ítéletében kifejtettekkel.

A legharciasabb *Po-Jen Yap*,¹⁴ aki egyenként száll vitába az ítélet rendelkező részének megállapításaival.

- a) Az első pont (az üzleti kapcsolatra való következtetés lehetősége) szerinte azért nem helytálló, mivel a tisztességes használat bizonyítása azért nem valósulhat meg, mert annak egy eleme, azaz a bitorlás bizonyítást nyert, vagy azt nem vitatták.
- b) A második és a harmadik pont (a védjegy értékének sérelme, hírnevének kihasználása, befektetés) szerinte a védjegy felvizesítésének más szavakkal való megfogalmazása.

Kifogásolja továbbá, hogy az Európai Bíróságnak a GILLETTE-ügyben hozott ítéletben a „tisztességes kereskedelmi szokások” tárgyában kifejtett nézete a megtévesztő és összehasonlító reklámról szóló EK-irányelvben nyugszik. Ugyanakkor a védjegyekről szóló EK-irányelvben szereplő az a feltétel, hogy tilos „más védjegye megkülönböztetőképességét sérteni vagy hírnevét tisztességtelenül kihasználni” nem szerepel a megtévesztő és összehasonlító reklámról szóló EK-irányelvben.

Hasonlóképpen sötéten ítéli meg *E. Rowley*¹⁵ a GILLETTE-ügyben hozott ítéletet, s a kommentár is azt a címet viseli, hogy „A Gillette elvesztette a csatát”. Nézete szerint ezek után az alapperbeli finn alperes addig használhatja a GILLETTE védjegyet, amíg azt a tisztesség határaitra ügyelve teszi. Szerinte az Európai Bíróság ítélete a fogyasztói szempontokat tükrözi. Ha ezek borotvapengét vásárolnak, tudniuk kell, hogy az milyen fajta borotvához alkalmas.

*H. Smith*¹⁶ kommentárjában abból indul ki, hogy az Európai Bíróság a BMW-ügyben hozott előzetes döntésében már kifejtette, hogy „más védjegyének használata azzal a céllal, hogy a közönséget az ezzel a védjeggyel jelölt áruk javításáról és karbantartásáról tájékoztat-

¹³ C. *Granmar* beszámolója (Swedish National Report) a Nemzetközi Versenyjogi Egyesület bécsi kongresszusára, 2009, Question B.

¹⁴ *Po-Jen Yap*: Honestly, neither Céline nor Gillette is defensible. E.I.P.R., 2008, 7. sz., p. 289.

¹⁵ Gillette losing battle. Trademark World, 2008, május, 177. sz., p. 6.

¹⁶ E.I.P.R., 2005, 7. sz., N-137.

sa ..., nem tiltható meg.” Ezt a nézetet követte következetesen (*consistent*) az Európai Bíróság a GILLETTE-ügyben hozott ítéletben. Ennek ellenére lesznek olyan esetek, amelyekben a bíróságnak azt kell majd eldöntenie, hogy a kereskedő nem lépte-e túl a számára biztosított jogokat amikor más védjegyét használta, és hogy eljárása összhangban van-e a tisztességes kereskedelmi szokásokkal. Ennek a kérdésnek a vizsgálata hasonlóképpen történik, mint amikor az összehasonlító reklámban a kereskedő saját termékeinek forgalmazására törekszik, és versenytársa áruinak jellegzetességére hivatkozik, valamint versenytársa nevét vagy logóját használja.

*Steinbeck*¹⁷ terjedelmes ismertetéséből csupán azt a részt ismertetem, amely az üzleti tisztesség kérdését tárgyalja. A GILLETTE-ügyben hozott ítélet idevonatkozó részének ismertetését követően azt mondja, hogy annak elbírálásánál, hogy a reklámozó magatartása mikor tilos, célszerű figyelembe venni, hogy a reklámozó az idegen védjegy mellett ezen védjegy jogosultjának egyéb ismertetőjegyeit is átveszi-e, s hogy ennek következtében teljesül-e az idegen védjegy reklámozási koncepciójához való közelítés. Ezen felül az is figyelembe veendő lesz, hogy a reklámozónak van-e termékére saját védjegye, és hogy azt milyen módon jeleníti meg a reklámozás alkalmával. Ha ugyanis saját védjegyét szembeszökően (*blickfangmässig*) jeleníti meg, és az idegen védjegyet a reklámszövegben kisebb betűtípussal közli, akkor tisztességtelen magatartásról nem lehet szó. Így ítélte a Német Legfelsőbb Bíróság a porzívókhöz használt porzsákok tárgyában hozott ítéletében.

Tisztességtelen lehet ezzel szemben a magatartás, ha a reklámozó *csak* az idegen védjegyet szerepelteti, vagy pedig azt a saját termékkel kapcsolatban – amelyhez az egyébként illik – aránytalanul hangsúlyozza (*herausgestellt*).

*Bacher Gusztáv*¹⁸ az ítélet pozitív hangvételű, részletes ismertetését követően azt kifogásolja, hogy az EK védjegyjogi irányelvének és az EK reklámjogi irányelvének (megtévesztő és összehasonlító reklám) alkalmazásakor az Európai Bíróság nem foglalkozott az elhatárolás kérdésével. Helytállóan jegyzi meg, hogy még abban az esetben is, ha az alapperbeli felperesek nemcsak az áru csomagolását, hanem annak azonos tartalmú reklámját is kifogásolták volna, indokolatlan lenne eltérő szabályok alkalmazása.

Utoljára hagytam egy amerikai szerző, *Evelukwa*¹⁹ terjedelmes jogösszehasonlító tanulmányát, amely a Párizsi Uniós Egyezmény, a TRIPS-megállapodás, az USA védjegy törvénye (*Lanham Act*) rendelkezéseivel veti össze az Európai Bíróság GILLETTE-ügyben hozott ítéletét (valamint a Gerolsteiner Brunnen-ügyben hozott ítéletét). Értékelése szerint a GILLETTE-ügyben hozott ítélet (is) különösen két szempont miatt jelentős: először is az

¹⁷ A. Steinbeck in: Juristenzeitung, 2005, 22. sz., p. 1106.

¹⁸ Bacher Gusztáv: A reklámjog nagy kézikönyve. Budapest, 2009, p. 369.

¹⁹ U. U. Evelukwa: Comparative Law: Fair use defense in the U.S. and Europe. The changing landscape of trademark law. Widener L. Rev., 2006. 97. sz., p. 149.

Európai Bíróság – összhangban az EK védjegyjogi irányelvével – a hangzásbeli összetéveszthetőség miatt nem zárja ki automatikusan (*ipso facto*) a tisztességes magatartásra alapított védekezést. Másodszor: az Európai Bíróság nem magyarázza meg világosan (*spelled*) az összetévesztésnek azt a mértékét, amelyet tolerálni kell, és nem törekedett olyan világos iránymutató szempontoknak (*bright line rules*) a meghatározására, amelyeket a nemzeti bíróságoknak követniük kell, amikor eldöntik, hogy az alperes mikor lépi át a tisztességtelen piaci magatartás határát.

Érdekes, hogy a különféle nemzetiségű kommentátoroknál az ítélet milyen változatos gondolatokat ébresztett.

Megjegyzések

1. Az Európai Bíróság ítéletének a perösszefoglalóval való összevetésekor szembeszökő, hogy az ítélet nem veszi át a főtanácsnoknak a megtévesztő és összehasonlító reklámról szóló EK-irányelv analógiája vonatkozásában kifejtett gondolatait (perösszefoglaló, 77–79. pont). Kétségtelen, hogy ezek a hivatkozások a főtanácsnok végkövetkeztetéseinél sem perdöntőek.

Ennek, az ítélet és a perösszefoglaló közötti eltérésnek a magyarázata abban keresendő, hogy az irányadó tényállás szerint a kifogásolt magatartás nem reklámozás, hanem az áru csomagolásán megjelenített tájékoztató szöveg. Ebben az alapperbeli alperes a kompatibilitásról, a helyettesíthetőségről tájékoztatja a fogyasztókat, s ez a tájékoztatás nem tekinthető a fogalom hagyományos értelmében reklámnak. (Ez utóbbi nézettel nem állok egyedül, hasonlóképpen vélekedik *Bacher*²⁰ is.)

2. Az Európai Bíróság ítéletével (és más ítéleteivel is) kapcsolatos bírálatokra tekintettel elvi szempontból célszerű megemlékezni arról, hogy az Európai Bíróság feladata a jogértelmezés, ami szép, de nem hálás feladat. Nem emlékszem rá, hogy találkoztam volna olyan ítélettel, amelyet ne bíráltak volna.

De nagy az Európai Bíróság felelőssége is: az egy alkalommal már kidolgozott jogértelmezés, a közzétett előzetes döntés – legalábbis etikailag – köti azokat a bírákat is, akik a hasonló ügyben hozott korábbi előzetes döntést esetleg csak olvasták. (Tipikusan ez az eset a 2004-ben vagy 2007-ben az EU-hoz csatlakozott országok által delegált bírakkal.)

A korábbi előzetes döntés megváltoztatása pedig különösen kényes feladat. Példa erre a BABY DRY-ügyben hozott ítélet. Jól emlékszem rá, hogy annak idején a szakmai körök egyik fele helyeselte ezt az előzetes döntést, a másik fele helytelenítette.

²⁰ Vö. 18. lábj.

Nem is csodálnivaló, hogy az Európai Bíróság maga is szükségesnek látta, hogy azon egy keveset korrigáljon, anélkül azonban, hogy azt hatályon kívül helyezte volna.²¹

3. A jogi megoldás rokonságára tekintettel célszerűnek látom ehelyütt ismertetni a Nemzetközi Versenyjogi Egyesületnek – a GILLETTE-ügyben hozott ítéletet is figyelembe vevő – a jellegbitorlás (*look-alike*) ismérveiről szóló ajánlását.²²

Eszerint a jellegbitorlás főbb ismérvei:

- az eredeti termék megkülönböztetőképesége,
- az utánzott és az utánzó termék közötti hasonlóság mértéke,
- az összetévesztés veszélye,
- a jó hírnév kihasználása.

Az utánzat vonatkozásában jelentkező kiegészítő ismérvek:

- költségmegtakarítás,
- gyengébb minőség,
- alacsonyabb ár.

4. Végül még néhány szó az alapper alakulásáról. A kommentátorok közül Rowley²³ alighanem jól értékelte a helyzetet, amikor a Gillette „csatavesztéséről” írt.

Bár nincsenek pontos ismereteim, de alátámasztja ezt a prognózist személyes tapasztalatom, nevezetesen az alapperbeli felperes finn ügyvédjéhez írott levelem sorsa. Érdeklődésekre még annyi választ sem kaptam, hogy „nem adhatok tájékoztatást”. Ez a nemcsak szakmai körökben, de a finn–magyar viszonylatban is szokatlan eljárás önmagáért beszél.

²¹ Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 3. (113.) évf. 1. sz., 2008. február, p. 69.

²² Bécsi kongresszus, Question B. 2009. október 24-i határozat, 3. bekezdés.

²³ Vö. 15. lábj.